

Cudi Dağı'nda İbrahimî Dinlerin Ortak Mirası Olarak Sefine Festivali

Safina Carnival as The Common Heritage of Abrahamist Religions on Cudi Mountain

Dr. Öğr. Üyesi İsmet Tunç

Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi ABD.

Assist. Prof. Dr., Şırnak University, Faculty of Divinity, Department of History of Religions

tuncismet@gmail.com.tr

 0000-0002-4767-8412

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received

27 Haziran / June 2022

Kabul Tarihi / Accepted

08 Ağustos / August 2022

Yayın Tarihi / Published

15 Eylül / September 2022

Atıf Bilgisi / Cite as:

Tunç, İsmet. "Cudi Dağı'nda İbrahimî Dinlerin Ortak Mirası Olarak Sefine Festivali", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/2 (Eylül 2022), 988-1011.

<http://doi.org/1051702/esoguifd.1136595>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology Bütün hakları saklıdır. / All right reserved. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esoguifd>

CC BY-NC 4.0 This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Etik Beyanı / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu, yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği ve bu araştırmanın desteklenmesi için herhangi bir dış fon almadıkları yazar tarafından beyan olunur / It is declared by the author that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study; that all the sources used have been properly cited; that no external funding was received in support of the research.

Cudi Dağı'nda İbrahimî Dinlerin Ortak Mirası Olarak Sefine Festivali

Öz ► Çalışmaya konu edilen Sefine bölgesi, Cudi Dağı'nda yer almaktadır. İnanışa göre Hz. Nuh zamanında meydana gelen bir tufan olayı sonrasında Hz. Nuh'u ve beraberindekileri taşıyan gemi Cudi Dağı'na oturmuştur. Geminin oturduğu yere Arapça gemi anlamına gelen Sefine adı verilmiştir. Hz. Nuh'un tufandan kurtuluş sebebiyle iki rekat namaz kıldığı ve burada kurban kestiğine inanılmaktadır. Ayrıca burada temellerinin Hz. Nuh tarafından atıldığına inanılan bir mabet de bulunmaktadır. Mabet bölgedeki Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlar tarafından kutsal kabul edilmektedir. Böylece bir hac kültü ortaya çıkmıştır. Bölgede yer alan Müslümanlar da bu hac kültürünü devam ettirmişlerdir. Bu bağlamda bölgede tufandan kurtuluşun ve Hz. Nuh'un mirasına sahip çıkmak amacıyla her yıl temmuz ayında 3 hafta süren bir festival yapılmaktaydı. Bu çalışmada bölgedeki güvenlik sorunları nedeniyle uzun yıllardır ara verilen ve 2021'de yeniden kutlanan festivalin tarihsel geçmişine ve icra ediliş biçimine yer verilmektedir. Çalışmada nitel yöntem kullanılmış olup, katılımlı gözlem tekniği uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Sefine Festivali, Cudi Dağı, Nuh, Tufan.

Safina Carnival as The Common Heritage of Abrahamist Religions on Cudi Mountain

Abstract ► The Sefine region, which is the subject of the study, is located on Mount Cudi. According to the belief, after a flood that occurred at the time of Noah, the ship carrying Noah and his companions sat on Mount Judi. The place where the ship sits is named Sefine, which means "ship" in Arabic. It is believed that Noah prayed two rak'ahs and sacrificed here because of the salvation from the flood. There is also a temple, which is believed to have been founded by Noah. The temple is admitted sacred by Jews, Christians and Muslims which are in the region. So that a cult of pilgrimage has emerged. Muslims in the region also have continued this pilgrimage cult. In this context, they were organized a festival that lasts for 3 weeks in July every year-to protect the salvation from the flood and the legacy of Noah in the region. In this study, the historical background and performance of the festival, which has been suspended for many years due to security problems in the region and celebrated again in 2021, is given. Qualitative method was used in the study and a participatory observation technique has been made.

Keywords: History of Religions, Safina Carnival, Mount Cudi, Noah, Flood.

Giriş

Sefine festivali, tamamen dinî boyutu ile kutlanan *Cudi ziyareti* ya da *Sefine ziyareti* adı verilen bir uygulamadır. Bu uygulama, genel anlamda ritüeldir ve ritüelin pek çok anlamı ve yorumu olmakla birlikte, Latince *ritus* veya Fransızca *rite* kelimelerinden türediği ve ayin, kült, hizmet, tören, bayram gibi fenomenlerle ilgili olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda ritüel, ayin veya dinî uygulamalar, insanların inançlarından, dinî emirlerden veya kültür aktarımının önemli bir argümanı olan hikâyelerinden kaynaklanmaktadır. Ritüel kavramında temel anlamda düzen söz konusudur ve daha çok insanların uzun süre Tanrı ve diğer insanlarla ilişkilerindeki düzeni ifade etmektedir. Bu sistem tekrarlı olarak oluşan işlemler dizisi, kodlar ve

kesin kararlar ile oluşturulmuş şekilde tezahür etmiştir. Bu bağlamda en özet haliyle ritüel, inanca dayalı bir çeşit hareketler dizisidir.¹

Ritüellerin ortaya çıkışının amacının kutsalla ilişki kurmak olduğu söylenebilir. Çünkü bireysel ya da toplumsal eylemlerin belli bir manevî ya da mistik alana ilişkin kaygılar nedeniyle azamî ölçüde dikkat gerektirdiği bilinmektedir. Böylece ortak zihinsel kodlarla çeşitli anlamlar yüklenen ritüellerin anlam sürekliliği kazanarak nihayetinde dinî alana ait olması kaçınılmaz olmaktadır. Bu bağlamda ritüel veya festivallerin bazı uygulamaları ortaya çıkardığı görülmektedir. Bu uygulamaların farklı coğrafyaları bir araya getirme özelliği de bulunmaktadır. Birbirinden ayrı kültürlere sahip insanların aynı hareket dizisini uygulayabildikleri görülebilmektedir.² Hatta farklı topluluklarda sergilenen ve dinî olduğuna inanılan pratikler Tanrı tarafından emredildiğine inanıldığı için herkesçe aynı önem derecesinde uygulanır.³ İbadetler veya yakın anlamıyla ritüeller, Tanrı ya da çeşitli yüce kuvvetlerin emirlerine uyulduğunu, ona inanıldığını göstermenin yollarındandır ve genellikle şekilsel ve belli bir üsluba göre tekrarlanan davranışlardan oluşur.⁴ Bunlar evlilik, ölüm, erginlik gibi hayatın çeşitli safhaları ile ilgili olduğu gibi, insanların geçmişle bağının kurulmasını sağlayan bayramlar ve festivalleri de içermektedir. Bu bağlamda festival kavramı, genel olarak kavramın kullanıldığı dönemi, bulunduğu çevreyi, katılanların sayısını ve özel olarak işaret edilen ve hem sanatsal hem de dinî değeri olanı gösteren; herhangi bir sanat dalında sergilenen ve ödül vb. bir ulusal veya uluslararası alanda değer kazanan; aynı zamanda bir bölgeye özgü bir ürünün tanıtımı için yapılan şenlik adı altındaki eğlenceler için de kullanılmaktadır.⁵ Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere festivaller çok fazla sayıda insanın ortak bir amaç için birleşmesini ifade etmektedir. Dolayısıyla birlikteliği ve aynı düşünce etrafında duygu yoğunlaşması oluşturmasıyla, kültürel öğelerin korunması, aktarılması ve yaşatılmasında önemli işlevlere sahiptirler.

Festivaller herhangi bir dinî nitelik taşımaksızın kutlanabildikleri gibi, dinî özelliğe de sahip olabilmektedirler. Bu bağlamda Ortadoğu'nun zengin din ve kültürleri arasında yer alan,

¹ Sibel Özbudun, "Rit", *Antropoloji Sözlüğü* (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003), 716; Hans J. L. Jensen, "Ritual", *Encyclopedia of Science and Religion*, editor in chief J. Wentzel Vrede van Huyssteen (USA: Macmillan, 2003), 738; Jean Cuisenier, "Cérémonial ou Rituel ?", *Ethnologie Française* 28/1 (Janvier-Mars 1998), 9-12.

² Edward Burnett Taylor, *Primitive Culture: Researches Into The Development Of Mythology, Philosophy, Religion, Art, And Custom*. (London: Murray, 1871), 7-11.

³ Annemarie Schimell, *Tanrı'nın Yeryüzündeki İşaretleri. İslama Görüngübilimsel Yaklaşım*, çev. Ekrem Demirli (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2004), 259.

⁴ Hakan Olgun, "İbadet, Ritüel ve Kurban", *Milel ve Nihal*, 13/2 (2016), 82.

⁵ "Festival", *Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005).

Mezopotamya'dan Anadolu'ya uzanan bir coğrafi noktada bulunan Cudi Dağı'nda, geçmişten günümüze taşınan bir festivalin varlığı bilinmektedir. Hz. Nuh'a ait olduğuna ve tufandan sonra geminin Cudi Dağı'na indiğine inanılan yere nispetle Sefine adı verilmiştir. Bugünün anısına kutlanan festival, Sefine festivali adını taşımaktadır ve Nuh tufanının hatıratı olarak kutlanmaktadır. Bu doğrultuda Hz. Nuh'un gemisinin indiği yer üç büyük dinin mensupları için de önemli bir sembol olarak görülmektedir. Sembolün devam ettirilmesi, canlılık kazandırılması günümüzde Sefine festivali ile gerçekleştirilmektedir.

Bilinene göre insanların birçok günaha bulaştığı ve Tanrı'yı unuttuğu bir vakitte onları Tanrı'ya döndürmeye çalışan peygamber Nuh'u dinlemedikleri için Tanrı insanların üzerine bir felaket göndereceğini haber vermiştir. Tanrı bu nedenle Nuh'tan bir gemi yapmasını ve her canlıdan bir çifti yanına almasını istemiştir. Bu talepleri yerine getiren Nuh, tufandan kurtulmayı başarabilmiş ve yeryüzünde yaşamın yeniden başlamasını sağlamıştır.⁶ Bu olayın ardından Nuh'un gemisinin tufandan sonra durduğu yerin Cudi Dağı olabileceği düşünülmektedir. Kitâb-ı Mukaddes'te bu konuda kesin bilgiler yer almamaktadır. Ancak Ararat kavramı ile ifade edilen, tarihsel olarak Mezopotamya'nın kuzeyinin büyük bölümünü ve bugünkü Türkiye topraklarının doğusunu içine alan tarihteki Asur krallığının Urartu sınırları içinde yer aldığı düşünülmektedir.⁷ Çağdaş yorumcular için ise geminin indiği yer Ağrı Dağı'dır. Ancak Kur'an'da bu yerin Cudi olduğu ifade edilmektedir.⁸ Dolayısıyla Hz. Nuh'un tufandan kurtuluşunun simgeleştiği yer olarak Sefine, yeryüzünde yaşamın ikinci kez başlangıcını simgelediği için dini bir mekân olarak kutsallık kazanmış ve aynı zamanda inananlar tarafından kurtuluşun nişanesi olarak Tanrı'ya şükretme düşüncesiyle de ritüele dönüşerek dinî bir kimlik de kazanmıştır.

Bu çalışmada festival, esasen ziyaret anlamıyla yer almaktadır. Bilindiği gibi, dinî yönüyle ziyaret edilen yer, kutsal kabul edilen ve mekânsal olarak diğer sıradan yerlerden

⁶ *Kutsal Kitap* (İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 2016), Yar. 8. Kur'an'da Hz. Nuh ve tufan hadisesi farklı sürelerde anlatılmaktadır. Bazı örnekler için bk. el-Nuh 71/1; el-Hûd 11/25-44; el-Furkan 25/37; el-Ankebût 29/14-15; el-Kamer 54/9-15.

⁷ Yeş. 37/38; Yer. 51/27.

⁸ *Kur'ân Yolu* (Erişim: 5 Nisan 2022), el-Hud 11/44. Aynı zamanda İsfahanî de söz konusu yerin Cudi Dağı olduğunu ifade etmektedir. Bk. Rağıb el-İsfahanî, *Müfredat: Kur'an Kavramları Sözlüğü*. tr. Abdülbaki Güneş - Mehmet Yolcu (İstanbul: Çıra Yayınları, 2010), 252. Ayrıca, Geminin indiği dağın Cudi olduğu ve Cudi'nin de sözü edilen Şırnak'taki dağ olduğuna dair çalışmalar için bkz. Hüseyin Güneş, *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nuh Tufanı ve Cudi Dağı* (Mardin: Şırnak Belediyesi Yayınları, 2020); Ahmet Özdemir, "Hadis Kaynaklarında Cudi Dağı", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 114 (2021).

ayrılmaktadır. Bu bakımdan bölge halkı yüzyıllarca Sefine'yi ziyaret fenomeni⁹ çerçevesinde kutsal bir mekân olarak algılamış ve bu saikle hareket etmiştir. Aynı zamanda bu ziyaret her yıl belli bir dönemde yapıldığı ve yemek, oyun gibi eğlence unsurlarını ihtiva ettiği için bir ziyafet olarak da değerlendirilebilir. Çünkü toplu olarak yapılan ziyaret eğlenceyi de ihtiva ettiğinden dolayı aynı zamanda bir ziyafet yada şölene de dönüşmektedir. Bunun halk arasında birlik, beraberlik, dinî ve kültürel aktarıma aracılık ettiği düşünüldüğünde, ziyaret ve ziyafet/şölen arasındaki ilişki daha iyi anlaşılabilir. Bu bağlamda, bu çalışmada Sefine festivalinin tarihi, kutlanma şekli ve toplumsal hafızadaki önemi ele alınmıştır.

1. Nuh Tufanı

Tufan kelimesi sözlükte *şiddetli yağmur, çok yoğun ve şiddetli şey; Nuh Peygamber zamanında yağan ve bütün dünyayı su altında bırakan şiddetli yağmur*¹⁰ olarak yer almaktadır. Tevrat'ın ifadesine göre ise tufan, dolu ile beraber yağan yağmur fırtınasıdır.¹¹ Elmalılı da kelimenin Nuh tufanı ile anılmasının önemine dikkat çekmektedir. Ona göre, lügat açısından tufan genellikle şiddetli yağmur, sel ve su baskını anlamında kullanılır. Kelimenin bilinirliği Nuh tufanı ile ilgilidir.¹² Ayrıca tufan kavramı ile ateş, deprem, kar gibi diğer doğal olaylar da kastedilmektedir. Ancak tarihte pek çok örnekte olduğu gibi tufan kavramı daha çok su ile gelen felaket anlamıyla bilinmektedir.¹³ Kavramın yıkıcı ve öldürücü, yüzlerce nedenin en yıkıcısı, tayfun,¹⁴ olağanüstü bir şekilde yağmur yağması, sel felaketinin yaşanması, korkutucu ve olağandışı hava anlamına da gelmektedir. Bu bakımdan dünya ölçeğinde düşünüldüğünde pek çok kültürde ve mitosta tufan hadisesinin yer alması şaşırtıcı değildir. Antik döneme ait dört farklı tufan anlatısı bulunmaktadır.¹⁵ Frazer, büyük tufan efsaneleri içinde en eskisinin Sümerlere ait olduğuna dikkat çekmektedir.¹⁶ Tufan tabletlerde yer almakta ve temel karakteristik özellikleri, sebebi, sonucu ve kahramanları hem kendi varyantları içinde hem de kısmen kutsal metinlerdeki anlatımlara uygunluk göstermektedir. Bu bağlamda İbrahimî

⁹ Ziyaret fenomeni hakkında ayrıntılar için bk. Ünver Günay, "Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/15 (2003).

¹⁰ Murtazâ Zebîdî, *Tâcü'l-arûs*, thk. Heyet (y.y.: Dâru'l-Hidâye, ts.), 24/105; "Tufan", *Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005).

¹¹ Mevdûdî, *Kur'an'da Firavun*, tr. Ömer Turan (İstanbul: Çizgi Yayınları, 1993), 27.

¹² Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, X/IV (İstanbul: Azim Yayınları, ts.), 121.

¹³ Ömer Faruk Harman, "Tufan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 12 Mayıs 2022).

¹⁴ Bahaeddin Sağlam, *Tevratta ve Kur'anda Nuh ve Tufan Kısası, Gılgamış Destanı ve Açılımı, Tevrat Metinlerinin Günümüze Gelişleri* (İstanbul: KLMN yayınları, 2015), 68.

¹⁵ Jean Bottéro-Samuel Noah Kramer, *Mezopotamya Mitolojisi*, çev. Alp Tümertekin (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2017), 679.

¹⁶ James George Frazer, *Büyük Tufan*, çev. Sayat Müller (İstanbul: Kanon Kitap, 2021), 15.

dinlerde ortak olan tufan hadisesi günümüzde bildiğimiz şekliyle *Nuh tufanı* olarak karşımıza çıkmaktadır. Tufanın yerel veya evrensel olduğuna dair tartışmalar olmakla birlikte, böyle bir olayın yaşandığını reddedenler de mevcuttur.¹⁷ Eliade, tufan hadisesinin evrensel düzeydeki bilinirliğine vurgu yaparken, su ile temasın yeniden doğuma işaret ettiğini ve suyun simgesel değerinin oldukça önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Dolayısıyla su kaynaklı kozmogonilerin, insanın sudan yaratıldığına dair inançları içermesi nedensiz değildir. Bu açıdan tufan hadiseleri insan zihninde yeni bir yaratılış ve hayatı simgelemektedir.¹⁸

Tevrat ve Kur'an'da Nuh tufanından ayrıntılı şekilde bahsedilmektedir. Kur'an'da tufanın gerekçesi olarak insanların doğru yoldan uzaklaşmaları ve kötülükte ısrar etmeleri gösterilmektedir. Farklı sûrelerde tufanla ilgili ayrıntılar verilmektedir. Konuyla ilgili en ayrıntılı bilgiler Hûd sûresinde yer almaktadır.¹⁹ Tufan, Tevrat'ta Kur'an'a göre daha ayrıntılı ve mitolojik izahlarla anlatılmış olsa da hadisenin gerekçeleri iki metinde de benzerdir. Tevrat'ta insanların yeryüzünde çoğalmasıyla birlikte, Tanrı'nın iradesi dışına çıktıkları ve kötülük üzerine yol tuttuklarına vurgu yapılmaktadır. İnsanı yarattığı için pişman olan Tanrı, onları yok etme kararı almıştır.²⁰

Tufan hadisesinden önce Allah, Nuh'tan belli ölçü ve özelliklerde bir gemi yapmasını istemiştir.²¹ Nuh aldığı vahye göre bir gemi yapmıştır. Gemi yapımı bitince tufanın alametleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Tevrat anlatılarında tufan başladıktan yedi ay sonra gemi karaya oturmuştur. Böylece suların çekilmesi onuncu aya kadar sürmüş ve Nuh Peygamber geminin penceresini açarak durumu anlamak için gemiden bir kuzgun göndermiştir. Kuzgunun geri gelmemesi sonucu Nuh bu kez bir güvercin göndermiştir. Güvercin konacak bir toprak parçası bulamadığı için geri dönmüş ve Nuh yedi gün sonra güvercini bir daha göndermiştir. Güvercin bu kez gagasında tuttuğu ve yeni kopmuş bir zeytin yaprağı ile geri dönmüştür. Nuh yeniden yedi gün daha bekleyip güvercini tekrar göndermiş fakat güvercinin bu kez dönmemesi üzerine beraberindekilerle gemiden inerek toprağa ayak basmışlardır. Tevrat'ta anlatıldığına göre

¹⁷ Harman, "Tufan". Konuya dair tartışmalar için bk. Mustafa Yıldız, *Tefsirde İsrâiliyat ve Kitab-ı Mukaddes'e Yaklaşımlar -Tâhir b. Âşûr Örneği-* (Ankara: Fecr Yayınları, 2022), 426.

¹⁸ Mircea Eliade, *İmgeler Simgeler*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay (Ankara: Gece Yayınevi, 1992), 182.

¹⁹ el-Hud. 11/36-39.

²⁰ Yar. 6/1-13.

²¹ Yar. 6/14-16; el-Hud. 11/37.

Tanrı, Nuh ve beraberindekiler için yeni bir yaşam imkânı sunmuştur.²² Böylece yeryüzü Adem'den sonra yeni bir nesil için ikinci kez yaşam alanı olmuştur.

Yeniden yaşam imkânı bulma düşüncesi mitolojik ayrıntılarla bezenmiş ölümsüzlük ya da uzun yaşam ile ilgili anlatılar, çeşitli sembollerle ifade edilmiştir. Bu bakımdan tufan, yeni bir yaşamın başlangıcı olarak simgeleşmiştir. Hz. Nuh genel anlatılara ve inanca göre 900 yıldan fazla yaşamıştır.²³ Ayrıca tufandan sonra güvercinin ağzında zeytin dalı ile geri gelmesi anlamlıdır. Zeytin, Ortadoğu kültüründe hem barışı hem de uzun yaşamı simgelemektedir. Bu simgeyle bir anlamda insanların Tanrı ile aralarında yeni bir ahit yapmaları da söz konusudur. Nitekim Tevrat'ta "*Sizinle antlaşmamı sürdüreceğim: Bir daha tufanla bütün canlılar yok olmayacak. Yeryüzünü yok eden tufan bir daha olmayacak.*"²⁴ şeklinde Tanrı'nın insanların da dahil olduğu tüm canlılarla yaptığı ve sonsuza kadar sürecek antlaşmanın hükümleri açık şekilde ifade edilmiştir. Hıristiyanlıkta da güvercin önemli bir simgedir. Çünkü Tanrı'nın ruhunun İsa'nın üzerine güvercin şeklinde indiğine inanılmaktadır.²⁵ Dolayısıyla güvercin, günümüzde de barışı simgelemekte ve Sefine festivalinde bunun anısına gökyüzüne güvercinler salınmaktadır. Böylece Hz. Nuh'un makamında barışın ve ortak yaşamın önemine vurgu yapılmaktadır. Çünkü geçmişte de insanlar kurtuluşun simgesi olarak gördükleri bu bölgeye, bugün de bu duygularla gelmektedir.

Tufanın sona erip ardından Nuh'un gemisinin karaya oturduğu yer konusunda tartışmalar mevcuttur. Cudi Dağı ve çevresi daha çok tufan hadisesi ile bilinmektedir. Burası coğrafi olarak Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Türkiye-Irak sınırından 15 km. uzaklıkta ve Dicle-Hezil arasında yer almaktadır. Cudi Dağı, Şırnak il sınırları içinde yer almakta ve il merkezine 17 km. uzaklıkta bulunmaktadır. Dağın 4 zirvesinin en yüksek noktası 2114 rakımlıdır. Bu bilgiler haricinde tarihsel kayıtlar ve tartışmalar söz konusu olduğunda Cudi Dağı'nın tam konumu hakkında farklı bilgiler de mevcuttur. Cudi için Musul, Cizre, Nusaybin, Diyarbakır, Şam, Urfa gibi yerler de zikredilmektedir.²⁶ Bu durum Kutsal Kitap'ta Ararat²⁷,

²² Yar. 8; el-Hud. 11/48; el-Ankebût 29/15.

²³ Tevrat'a göre göre Hz. Nuh toplamda 950 yıl yaşamıştır. Yar. 9 /29. Kur'an'da ise Hz. Nuh'un yaşı tam olarak belirtilmemekle birlikte kavmi arasında 950 yıl kaldığı ifade edilmektedir. Bu durumda Tevrat ve Kur'an bilgileri uyumludur. el-Ankebût. 29/14.

²⁴ Yar. 9/11-16.

²⁵ Yuh. 1/32; Luk. 3/21-22.

²⁶ Bahattin Dartma, "Cudi'nin Coğrafi Konumuna Dair", *Uluslararası Hz. Nuh ve Cudi Dağı Sempozyumu*, ed. Hamdi Gündoğar vd. (İstanbul: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2014), 479-480.

²⁷ Yar. 8/4.

Kur'an'da Cudi²⁸ ismi ile geçen bölgenin Ağrı veya Cudi Dağı olduğuna yönelik farklı fikirlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir.²⁹ Ancak günümüzde genel kanaat Cudi kavramının Şırnak il sınırları içinde yer alan ve yukarıda coğrafik tanımı yapılan bölgeyi ifade ettiği yönündedir. Konu hakkında yazılan çalışmalar söz konusu olduğunda, 1965 yılında dönemin Cizre Müftüsü olarak görev yapan Mahmut Bilge, tufan hadisesinin tüm boyutlarını ele aldığı bir çalışmada, tarihi kaynakların Cudi'nin bugünkü Şırnak il sınırlarındaki dağ olduğu konusunda bilgiler vermektedir.³⁰ Dolayısıyla konuya dair bölgede yaşayan âlimlerin de erken zamanlardan veri çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Hadiseye yönelik ilgi günümüzde de devam etmekte ve daha net bilgilere ulaşma isteği çeşitli araştırmalar ve sempozyumların düzenlenmesine imkân sağlamıştır.³¹

Geminin karaya indiği tartışmalar bir yana Sefine festivalinin yapıldığı yer Cudi Dağı'dır. Cudi kelimesi köken olarak *cûd*: *cömertlik*, anlamında dağın ismi olarak bilinmektedir.³² İsfahanî de kelimenin kökenini sıfat olarak *cömert* şeklinde ifade etmektedir. Aynı zamanda Arapçada sağanak yağmur anlamındaki *cevd* kelimesi ile aynı kök harfleri paylaşmaktadır. Buna göre Cudi adı için "*sağanak yağmur yağan mekân*" ve "*cömert ve bereketli toprakların bulunduğu yer*" gibi bir tanımlama da yapılmaktadır.³³ Tufan esnasında Hz. Nuh'un "*Ya rabbi beni bir mübarek/bereketli menzile indir!*" şeklinde Allah'a dua etmiştir.³⁴ Bu açıdan bakıldığında tufan hadisesinin gerçekleştiği yer bağlamında Cudi ve çevresinin ele alındığı pek çok çalışma yapılmıştır. Olaya konu edilen yerin gerçekte burası olup olmadığının anlaşılması tam anlamıyla mümkün olmasa da gerek kutsal metinler gerekse de bu konudaki tarihsel yorum ve değerlendirmeler ışığında buranın geminin tufandan sonra oturduğu yer olduğu düşünülmektedir.³⁵ Bu bağlamda

²⁸ el-Hud 11/44.

²⁹ Hikmet Tanyu, *Nuh'un Gemisi ve Ermeniler* (İstanbul: Burak Yayınevi, 1989).

³⁰ Mahmut Bilge, *Nuh (A.S.) ve Tûfan* (Ankara: Şark Matbaası, 1965), 17-18; Güneş, *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nuh Tufanı ve Cudi Dağı*, 87-108; Özdemir, "*Hadis Kaynaklarında Cudi Dağı*"; el-İsfahanî, *Müfredat: Kur'an Kavramları Sözlüğü*, 252.

³¹ Makalenin yazıldığı 2022 bahar dönemi itibarıyla konuyla ilgili Ağrı'da doğrudan 6 sempozyum düzenlenmiştir. Şırnak'ta ise konuyla ilgili 2, Şırnak ve çevresi de göz önüne alındığında daha fazla sempozyum yapılarak tufan hadisesine ev sahipliği yönünde bölgeler arasında bir çekişmenin olduğu söylenebilir.

³² Hikmet Tanyu, "Cudi Dağı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim: 10 Mart 2022); el-İsfahanî, *Müfredat*, 252.

³³ Güneş, *Nuh Tufanı ve Cudi Dağı*, 90.

³⁴ el-Müminin. 23/29.

³⁵ Yahudi ve Süryani kaynaklarına göre geminin indiği yerle ilgili tartışmalar için bk. Yasin Meral, "Yahudi Kaynaklarında Ararat Dağları (Tekvin, 8:4)", *Milel ve Nihal* 11/2 (2014); Ahmet Yasin Tomakin, "Süryani

Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlarca önemsenen bir mekân olarak Cudi ve özellikle de Sefine, tarihsel ve dinî açıdan bir değer kazanmıştır. Aynı zamanda kültürel bir miras olarak da kabul edilen tufan ve buna ilişkin oluşturulan miras, sonuçları itibariyle farklı etnik ve dinî gruplar arasında bir festivale dönüştürülerek canlı şekilde zihinlerde yer etmiştir.

2. Kutsalın Tezahürü Olarak Sefine

Tufan son bulup sular çekildikten sonra gemi Cudi Dağı'na oturmuş ve gemidekiler inmiştir. Rivayetler tufandan kurtulan kişi sayısının 7 ila 80 arasında olduğunu belirtmektedir. Bu aktarımlar doğrultusunda Şırnak il merkezine bağlı bir köy olan Heştan (Yoğurtçular) köyünün de ismini buradan aldığı inanılmaktadır. Kürtçede *Heşt* sekiz, *heştî* seksen anlamına gelmektedir. Yine *Heştan* sekizler, *Heştıyan* ise seksenler anlamı taşımaktadır.³⁶ Bilge de Cudi'nin kuzey doğusunda bulunan ve ismi Heştıyan olan, birkaç evden oluşan bir köyün bulunduğunu ifade etmektedir.³⁷ Farklı rakamlar verilmekle birlikte Hz. Nuh, eşi, üç oğlu ve gelinleriyle birlikte sayının sekizi işaret etmesi akla yatkın gözükmektedir. İnanca göre bu köyü kuran ve buraya yerleşen insanlar Cudi'nin etrafında dolaşp, Heştan'dan ayrılarak yakınlardaki Silopi ilçesindeki *Cumai/Cem'a*³⁸ Köyü'ne yerleşmişlerdir. Kelime Arapça "*toplanma*" anlamına gelen *Cuma* kelimesinden gelmektedir.³⁹ Halk arasında *cêma* şeklinde kullanılmaktadır. Nitekim bu bölgede günümüzde harabe olarak varlığını devam ettiren bir yapı mevcuttur. Halk arasında bu yapı *Nuh Nebi Camii* olarak isimlendirilmektedir.⁴⁰ Hatta *Cêma* köyündeki mezarlığın adı da Nuh Nebi'dir. Yani Hz. Nuh'un orada gömülü olduğuna inanılmaktadır. Ve insanlar Cuma günleri buraya gidip Fatihalar okumakta ve özellikle çocukları sevindirmek için şeker ve tatlı türü ikramlarda bulunmaktadırlar.⁴¹

Bu bakımdan Cudi ve çevresi tarihsel olarak kutsal bir mekân kabul edilmiştir. Bu anlayış ve yaşamsal faaliyetler mekân ve insan arasında bağın oluşması, oranın diğerlerinden farklı olduğu anlayışını zihinlerde yer edindirmiştir. Bir mekânın kutsal sayılması için tarihte ve dinde özel bir hikâye veya inanişaya sahip olması gerekmektedir. Mitler, öyküler ve destanlar dini

Kaynaklarında Kardü Bölgesi ve Kardü Dağları", 2. Uluslararası Nuh Tufanı ve Cudi Dağı Sempozyumu, ed. İbrahim Baz vd. (Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2021), 18-26.

³⁶ İfade aslen Heştıyan olması gerekirken, zaman içerisinde kelimenin kısaltılarak Heştan'a dönüşmüş olması muhtemeldir.

³⁷ Bilge, *Nuh (A.S.) ve Tûfan*, 19.

³⁸ Resmi adı Birlik Köyü.

³⁹ Zebîdî, *Tâcü'l-arûs* 20/451-452; Güneş, *Nuh Tufanı ve Cudi Dağı*, 117.

⁴⁰ Güneş, *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nuh Tufanı ve Cudi Dağı*, 118; Bilge, *Nuh (A.S.) ve Tûfan*, 21; Mehmet Top (ed.), *Şırnak Kültür Envanteri* (Ankara: Anıt Matbaa, 2010), 334.

⁴¹ K. K. 5.

kıssalar ile birleştiğinde olayın geçtiği yer kutsal bir anlam kazanmaya başlamaktadır. Çünkü kutsallaştırma, söz konusu mekânın hem tarihsel hem de dinsel olarak bir mirasa sahip olmasını gerektirmektedir.⁴² Böylece Eliade'nin ifade ettiği gibi, mekânın uzamsal olarak diğerlerinden farklı olması yani *türdeş* olmaması onu özel bir konuma yükseltmektedir. O'na göre dinî alana ait olan insan, bu nedenle mekânı dünyanın merkezine yerleştirmekte dünyanın yaratılmasıyla eşdeğer görmektedir. Eliade'nin algılanan mekânın farklılığına yaptığı vurgu göz önüne alındığında diğer yerler birbirine benzer niteliktedir ve değer yüklü değildir. Yani kutsal kabul edilmezler.⁴³ Bu bakımdan Sefine, bir mekân olarak Nuh tufanı ve gemi metaforu ile söz konusu kutsallık ile değer kazanmaktadır.

Sefine'nin kutsal bir mekân olarak kabul edilmesi, Hz. Nuh'un geminin oturduğu yer olduğu, Hz. Nuh'un burada bir mabet yaptığı, kurban kestiği ve şükür namazı kıldığı inancına dayanmaktadır. Bu mekân bir mescit olup, günümüzde üstü açık durumda bulunmaktadır.⁴⁴ Bu bakımdan ritüellerin yerine getirildiği yer olarak kutsallaştırılmıştır. Çünkü halk arasında bu noktaya *Hz. Nuh Ziyaret Tepesi* adı verilmiştir. Dolayısıyla bu mekân vesilesiyle bölgede ibadet kültürü ile birlikte geçmişle manevi bağların kurulması sağlanmaktadır.

Buna ek olarak bölgenin çeşitli şekillerde diğer bir kutsal mekân olan Kabe'ye benzetilmesi de söz konusudur. Çünkü Kabe tarihi ve kutsal bir mekân olarak beşeri ya da ilahi dinlerdeki pek çok yapıyı etkilemiştir.⁴⁵ Bu bağlamda Sefine'nin farklı din mensupları için de benzer bir işlev gördüğü söylenebilir. Nitekim Cudi Dağı ve Sefine bölgesindeki mabedin bilinen ilk fotoğrafını çeken İngiliz arkeolog, seyyah ve misyoner Gertrude Bell'in ifadesine göre burası Hıristiyanlar için hac mekânı olarak kabul edilmiştir. Babiller, Nesturiler ve daha sonra da Müslümanlar, sular çekildikten sonra geminin Cudi Dağı'na oturduğuna inanıyorlardı. Kendisi de bu düşünceye sadık kalarak hac ibadetini yerine getirdiğini ifade etmiştir.⁴⁶ Nesturiler buraya bir manastır inşa etmişlerdir. Fakat miladî 766 yılında yıldırım düşmesi neticesinde zarar görmüş ve zamanla ortadan kalkmıştır. Müslümanlar tarafından daha sonraki bir zaman diliminde manastırın yerine mescit inşa edilmiştir. Yahudiler ve Hıristiyanlar da bu bölgeye

⁴² İsmet Tunç, "Kutsal ve Mekân İlişkisi Bağlamında Cudi ve Çevresi", *Ekonomik, Siyasal ve Sosyal Boyutlarıyla Şırnak*, ed. İbrahim Hüseyini vd. (Çanakkale: Paradigma Akademi, 2021), 304.

⁴³ Mircea Eliade, *Kutsal ve Kutsal-Dışı*, çev. Ali Berktaş (İstanbul: Alfa, 2019), 21-23.

⁴⁴ bk. Görsel 1, 2.

⁴⁵ Hakan Temir, "Kutsalın Tezahürü ve Mekânın Etkisi Bakımından İslâm Öncesi Arap Yarımadası'ndaki Kâbe/Beytler? *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26 (2021), 123.

⁴⁶ Bell, Gertrude Lowthian, *Amurath to Amurath*, (London: by. William Heinemann, 1911), 289; Bell tarafından çekilen fotoğrafları için bk. http://gertrudebell.ncl.ac.uk/photo_details.php?photo_id=3382

ziyaretler gerçekleştirmişlerdir. Bell, bu dönemlerde orada bir festival yapıldığını da haber vermektedir. Bu bölgede Nesturiler dahil farklı Hıristiyan grupların yerleşimleri mevcuttu.⁴⁷

Farklı dinlerin bu bölgeyi sahiplenmesi doğrudan kutsal kavramı ile ilişkilidir. Mekânın kutsallığı onu diğer herhangi bir yer ya da mekândan ayırmaktadır. Bu anlayış bir anlamda teo-antropolojik olarak bölgenin/mekânın tanrı ya da tanrıların gözetiminde olduğu inancını doğurmaktadır. Sefine'nin Hıristiyanlarca hac mekânı olarak kabul görmesinde Tanrı'nın evi olarak kabul edilen mabetlerin merkeze alındığı ve onların izdüşümleri olan başka mekânların yeryüzüne dağılarak temsili olarak ana mekânla aynı özellikler taşıdığına inanılmaktadır.⁴⁸ Yöre halkı tarafından da Sefine bölgesi hac merkezi olarak bilinmektedir. İnanca göre geçmişte Sefine'ye düzenli olarak ziyaretlerin yapıldığı, hatta bölgeyi yedi kez ziyaret edenin hacı olarak kabul edildiğine inanılmaktaydı.⁴⁹ Bu hac kültürünün halk arasında önemine vurgu yapmak amacıyla bazı anlatılar da mevcuttur. Böylece Cudi ve buna bağlı olarak Sefine'nin kutsallığına vurgu yapılmak istenmektedir.

Halk arasında anlatılan hikayelere göre, birisi hacca gitmiş. Orada, Araplar, Şırnak bölgesinden gidenlere; "Sizlerde Cudi Dağı vardır. Aslında siz orayı ziyaret ederseniz Kabe'ye gelmiş gibi sevap kazanırsınız" demişler. Yani Araplar da buranın kutsallığını bilmekte. Her ne kadar bu tür hikayelerin dinde bir değeri olmasa da halkın bakış açısını yansıtması bakımından önemlidir.⁵⁰

Bölge halkının zihninde kalan bu tür anlatıların en önemli yönü, Cudi'nin kutsallığının oldukça önemsendiğinin belirgin olmasıdır. Bu bakımdan Kabe ile Cudi'nin Sefine bölgesi arasında bir ilişki kurularak buraya verilen önem arttırılmış olmaktadır. Tatar, dindar toplulukların "kutsal "mekân" algılarını, buraların yaşayan ve yaşamış yerler olarak tarihsel süreçte ortaya çıkan dinî tecrübe için birer hafıza merkezi olarak nitelendirmektedir.⁵¹ Sefine de bu açıdan bölge için hac kültürü meydana gelmesi açısından önemlidir.

Bölge, Müslüman, Yahudi, Hıristiyan ve diğer yakın grupların ortak mirasına sahiptir. Özellikle Sefine bölgesinin de içinde bulunduğu Cudi Dağı, Asur dönemine ait kent kalıntıları ve buna bağlı olarak da dönemin arkeolojisinin izlerini barındırmaktadır. Yine bölgede Keldanilere

⁴⁷ Bell, *Amurath to Amurath*, 290. 292,

⁴⁸ Shampa Mazumdar - Sanjoy Mazumdar "Religion and Place Attachment: A Study of Sacred Places". *Journal of Environmental Psychology*, 24/3 (2004), 385.

⁴⁹ K. K. 1.

⁵⁰ K. K. 1, 5.

⁵¹ Burhanettin Tatar, "'Kutsal Mekân': Fenomenolojik Bir Analiz". *Milel ve Nihal* 14/2 (2017), 19. Cudi'ye yönelik kutsal mekân bağlamındaki değerlendirmeler için bk. Tunç, "Kutsal ve Mekân İlişkisi Bağlamında Cudi ve Çevresi".

ait yerleşim yerleri ve ibadethaneler,⁵² aynı zamanda Süryanilerin Şırnak ve çevresinde geniş bir alanda sahip oldukları pek çok ibadethane ile bölgenin farklı etnik ve dinî çeşitliliğinin önemini ortaya çıkardığı söylenebilir.⁵³ Nitekim eski bir Nesturi yerleşimi olan Şah köyü⁵⁴ Asur yerleşiminin devamı niteliğindedir. Rassam,⁵⁵ bölgede yaptığı incelemelerde Asur kralı Sanherib'e ait olduğu bilinen toplam 8 heykelin varlığına işaret etmektedir.⁵⁶ Bell tarafından ise Cudi'deki kale ve kral heykellerinin ayrıntılı tasvirleri yapılmıştır.⁵⁷ Müslümanlar buraları uzun bir süre inziva için ve bazen de medrese gibi dinî eğitim kurumu olarak kullanmışlardır.⁵⁸

Görüldüğü üzere Sefine'nin de içinde yer aldığı Cudi ve çevresi, Yukarı Mezopotamya'da bulunmakta ve pek çok farklı inancın hâkim olduğu bir bölgede yer almaktadır. Festival bu bakımdan ortak yaşamın ve dini çeşitliliğin korunması ve sergilenmesi açısından önem kazanmaktadır. Festivalin güncel bir değer taşıması, bölgenin farklı din, dil ve kültüre kaynaklık ve ev sahipliği yapmasıyla açıklanabilir.

3. Sefine Festivali

Hz. Nuh'un tufandan sonra Sefine olarak bilinen mekânda Müslümanlara göre iki rekat şükür namazı kıldığına; Yahudilere göre ise kurban kesmek için bir sunak yaptığına inanılmaktadır.⁵⁹ Bu kapsamda aşure yemeğinin de Hz. Nuh'a atfedildiği düşünüldüğünde Sefine festivalinin kaynağı doğrudan tufan hadisesinden kurtuluşuna bağlanmaktadır.

Festivalin Yahudiler tarafından Tevrat'ta geçen "*Ve gemi yedinci ayda, ayın on yedinci gününde, Ararat dağları üzerine oturdu.*"⁶⁰ ifadesine uygun olarak temmuz ayında üç hafta sürecek şekilde icra edilmektedir. Yahudilerin Sefine bölgesine olan ilgilerine dair en önemli

⁵² Kasım Ertaş, "Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Şırnak Bölgesindeki Keldaniler ve Müslümanlarla Münasebetleri", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 89 (2019), 155 vd.

⁵³ Ersoy Soydan – Nurdan Şarman, "Mardin ve Şırnak İllerindeki Süryanilere Ait Dini Yapıların Kültür (ve İnanç) Turizmi Potansiyeli", *The Journal of Academic Social Science Studies* 6/8 (2013), 602-603.

⁵⁴ Bell, *Amurath to Amurath*, 296.

⁵⁵ Aslen Süryani olan ve Asur, Babil uygarlıkları uzmanı, arkeolog (d. 1826-Musul, ö.1910-Londra).

⁵⁶ Hormuzd Rassam, *Assur and the Land of Nimrod* (New York: Eaton&Mins 1897), 389; Armağan Öktü Erkanal.- Hayat Erkanal, *Assur Döneminde Cudi Dağı* (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. 2020), 69 vd.

⁵⁷ Bell, *Amurath to Amurath*, 290.

⁵⁸ Bölgedenin kültürel dokusu, medrese ve ilim tahsil edilen yerler hakkında bazı örnekler için bk. Ahmet Özdemir, "Silopi ile Zaho Arasında İlim Elçisi Olan Âlimler", *Üç Ülkenin Kavşağında Uluslararası Silopi Sempozyumu*, ed. İbrahim Baz vd. (Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2018).

⁵⁹ Yar. 8/20.

⁶⁰ Yar. 8:4.

anlatılardan biri Tudelalı Benjamin tarafından kayıt altına alınmıştır. Cizre'de yaşayan Yahudiler hakkında çeşitli bilgiler veren Benjamin, Cudi Dağı'nın üzerinde, geminin indiğine inanılan yerin yakınında, Yahudi tarihi açısından çok önemli bir kişilik olarak yer alan Ezra'nın inşa ettiğini söylediği bir sinagogun varlığına işaret etmektedir. O, bölgedeki Yahudilerin ayının 9. günü buraya gelerek ibadet ettiklerini kaydetmiştir.⁶¹ Bölgede Yahudi varlığı bilinmektedir. Güneydoğu Anadolu'nun ve Kuzey Irak'ın bazı şehirlerinde⁶² Yahudi yerleşimlerinin olduğu düşünüldüğünde, Yahudilerin büyük atalardan olan Nuh'un tufandan kurtuluşunu anmaları gayet olağan karşılanmalıdır.

Sefine festivali öncelikle dini bir kutlamadır. Çünkü tufan hadisesi, Tanrı'nın buyruklarını hiçe sayan ve fenalık içinde olan toplumun helak edilmesi için Tanrı'nın emriyle gerçekleştiğine inanılan bir hadisedir. Festival, Hz. Nuh ve beraberindekilerin kurtuluşlarının anısına, zaman içerisinde kültürel bir boyut da kazanmıştır. Çünkü Nuh zamanında bilindiği anlamıyla bir festival söz konusu değildir. Bilinenler daha çok kurban kesilmesi, şükür namazı kılınması ve inanca göre gemide kalan yiyeceklerden aşure adlı yemeğin yapılması bilgisiyle sınırlıdır. Bu bakımdan o günün anısına sürdürülen ritüel, dini ve kültürel boyutu iç içe geçmiş ortak bir olgu olarak varlık kazanmış ve günümüze kadar gelmiştir. Buna müteakip insanlar geçmişle aralarındaki bağları korumak için burayı sık sık ziyaret ederek bir hac kültürünün meydana gelmesini sağlamışlardır. Bu hac kültürü, Hıristiyanlar vasıtasıyla aynı bölgede birlikte yaşadıkları Müslümanlara geçerek İslami bir kimlik kazanmıştır.⁶³ Çünkü festivalin Nuh ile ilişkilendirilmesi ve hac mekânı olarak görülmesi mekânın kutsiyeti ile ilgilidir. Bu kapsamda ziyaretin bir tür ibadet olarak görülmesi de söz konusudur. Bu bağlamda Sefine'ye yapılan ziyaretler *Cudi ziyareti* adıyla bilinmektedir.⁶⁴ Bu bakımdan ziyaretlerin yöre halkı tarafından sistematik şekilde takip edildiği ve bir düzen halinde tertiplendiği söylenebilir. Tanıklıklara göre her yıl gerçekleşen ve panayır olarak nitelendirilen bu ziyaret alanı geminin indiğine

⁶¹ Benjamin (of Tudela), *The Itinerary of Rabbi Benjamin of Tudela*, trans. A. Asher (London & Berlin: A. Asher & Company, 1840), 91.

⁶² Yahudilerin bölgedeki varlıklarına ilişkin ayrıntılar için bk. Nuh Arslantaş, "İki Yahudi Seyyahın Gözünden [Beth Hilleli Rabbi David (1824- 832) II. Benjamin (1846-1851)] Şırnak Çevresinde Yahudiler", *Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu Bildirileri*, ed. M. Nesim Doru (Şırnak: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2010); *Ortaçağ'da İki Yahudi Seyyahın İslam Dünyası Gözlemleri*, çev. Nuh Arslantaş (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fak. Vakfı Yay., 2. Baskı, 2009); Kasım Ertaş, "Osmanlı'nın Son Döneminden Günümüze Şırnak'ın Etnik ve Dini Yapısı", *Ekonomik, Siyasal ve Sosyal Boyutlarıyla Şırnak*. ed. İbrahim Hüseyini vd. (Çanakkale: Paradigma Akademi, 2021), 325-327.

⁶³ İbrahim Baz, "Cudi Dağı Eteğinden Bir Bakış: Şırnak ve Çevresinin Tarihi Coğrafyası ve Nuh Tufanına Dair", *Üç Ülkenin Kavşağında Silopi*, ed. İbrahim Baz vd. (Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2018).

⁶⁴ K. K. 1.

inanılan alandır.⁶⁵ Anlatılar ve tanıklıklara göre bölgede festivalin tertibi ve mabedin temizliği gibi hususlarla ilgilenen bir aile mevcuttur ve tüm sorumluluk geleneksel olarak bu aileye verilmiştir. Bölgede bu aileye *Mâlâ Halife* veya *Halife Cudi* adı verilmiştir. *Mâlâ Halife* yani *Halife Ailesi*, Sefine'nin hizmetini üstlenen aile demektir. *Halifê Cudi* ise *Cudi'nin Halifesi*, vekili yani Cudi'deki merasimleri organize eden kişi demektir. Bir şeyhin halifesi ne ise Cudi'nin de halifesi de odur.⁶⁶

Bu aile mensupları festival başlamadan önce haziran ayında Sefine bölgesine giderek buranın bütün hazırlıklarını ve bakımlarını yaparlar. Festival esnasında da erbane/def çalma işini de üstlenmişlerdir. Bu konudaki tanıklıklar şu şekildedir:

*Festival ile ilgili organizasyonu da Cudi Halifesi yapardı. Halife Cudi, festivali zamanı gelmeden Cudi'de yapılacak işler ve bakım için köyleri dolaşır. Neredeyse ovadaki tüm köyleri dolaşır buğday, bakliyat vs. toplardı. Böylece Cudi hacılarının festival süresince ihtiyaçlarını temin etmeye çalışırdı.*⁶⁷

Festival zamanı, Sefine bölgesinde Cizre, Silopi ve Şırnak yönünde olmak üzere üç ateş yakılmaktaydı. Ateşin yakılışıyla festivalin başladığı anlaşılmaktaydı. Sefine festivalinin başladığının duyurulmasıyla, Cudi'nin güneyindeki Cizre ve Silopi başta olmak üzere yakın yerleşim birimleri ile Irak ve Suriye'den katılımlar da söz konusu olurdu. Festivale gelen katılımcılar bir ay, bir hafta ya da Perşembe ve Cuma günleri Cudi'de kalırlardı.⁶⁸ Festivale gelenler Hz. Nuh'un gemiden indikten sonra iki rekat şükür namazı kıldığını ve kurban kestiğine inandıkları için, bölge halkı bunun anısına Sefine bölgesinde kurbanlar kesmekteydi. Festival zamanı civardaki köylüler dışarıdan gelen misafirlerin her türlü ihtiyacını karşılardı. Bunun için hayvanlar kesilir, yemekler yapılırdı. Festivale katılanlar, büyük kalabalıkların ve izdihamın olmasına rağmen yemeklerin herkese yettiğini ifade etmişlerdir.⁶⁹ Hatta bölgedeki

⁶⁵ Bilge, *Nuh (A.S.) ve Tûfan*, 20.

⁶⁶ K. K. 5.

⁶⁷ K. K. 2. Bu tür uygulamalara pek çok coğrafya, kültür ve dinde rastlamak mümkündür. Özellikle kutsal kabul edilen belli mekân ve ibadethaneler, yine belli aileler tarafından sahiplenilerek buraların bakım, koruma ve ibadet için hazırlıkları yapılmaktadır. İslam kültüründe bu tür uygulamalar oldukça fazladır. Bunların en önemlilerinden biri de Kabe'nin statüsü açısından İslam öncesi dönemden başlamak üzere koruyucusu olan belli ailelerin varlığıdır. Çok önemli bir statü göstergesi olan Kabe'nin koruyuculuğu vazifesi için kabile ve ailelerin büyük mücadele içinde oldukları tarihi kayıtlarda yer almaktadır. Konu hakkında ayrıntılar için bk. Neş'et Çağatay, *İsâm Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı* (Ankara: AÜİFY, 1957), 75-111. Cudi için de aynı koruma ve gözetme hassasiyetinin varlığı söz konusudur. Kutsal mekân bağlamında halkın hafızasında Kabe ile Sefine arasında bir ilişkinin kurulması yukarıda ifade edildiği gibi kutsalın tezahürü açısından daha iyi anlaşılmaktadır.

⁶⁸ K. K. 2; Bilge, *Nuh (A.S.) ve Tûfan*, 20.

⁶⁹ K. K. 2, 4.

çobanlar festival zamanı hayvanlarından elde ettikleri sütleri gelenlerle paylaşarak sevap kazandıklarına inanırlardı. Tanıklardan bazıları bu durumu şu sözlerle ifade etmektedirler:

Çevre köylerin çobanları da özellikle Cudi'ye ziyarete gelenlere süt sağlamak için koyunlarını, keçilerini o civarda otlatırlardı. Bunu büyük bir sevap olarak kabul ederlerdi. Sevabı Hz. Nuh (as)'a bağışlardı.⁷⁰

Ben bu süt ikramını babamdan birkaç defa duydum. Hatta belli bir köy (Gudkê/Gundê Remo) özellikle bu işi üstlenmişti. Çobanları sürüyü Sefine bölgesinde otlatır, gelen misafirlere süt ikram ederlerdi. Bizzat benim birçok defa Cudi'ye çıkmıştı.⁷¹

Festivalde misafirlere Hz. Nuh zamanından kalan aşure yemeği de dağıtılırdı. İnanışa göre Hz. Nuh, tufandan sonra gemide kalan buğday, nohut, kayısı kurusu, kurum üzüm, kuru fasulye, kuru incir gibi malzemelerden bir yemek yapmıştır. Aşure kurtuluşun anısına hazırlanmış olan kutlama yemeğidir. Aşure pek çok kültürde yer almaktadır ve özellikle de dinî niteliği ile ön plana çıkmaktadır. Medine'deki Yahudilerin Hz. Nuh ve beraberindekilerin tufandan kurtuluşlarının anısına bir günlük oruç tuttıkları ve o güne özel aşure yaptıkları rivayet edilmektedir.⁷² Müslüman kültürün yanı sıra, aşurenin kökeni Ermeni ve farklı kültürlerde de Nuh tufanına dayandırılmaktadır ve bu yemek Tanrı'nın evlere bereket getirmesi temennisıyla dinî bayramlarda dağıtılmaktadır.⁷³ Bu bağlamda Sefine festivalinde aşure dağıtılarak Nuh ve beraberindekilerle tarihsel zaman aralığına rağmen bir duygusal birliktelik kurulmaya çalışılmaktadır.

Festival, dini boyutunun yanı sıra halk tarafından bir kaynaşma ve dinlenme imkânı olarak da değerlendirilmektedir. Bölgede kanaat önderlerinin ve dinî liderlerin halkla birlikte Hz. Nuh'un mirasına sahip çıktıklarına ve bu geleneği geleceğe aktardıklarına inanmaktadırlar. Âlimler bu zamanlarda sık sık halkla sohbetler düzenleyerek dinî bilginin aktarılmasının yanı sıra toplumsal açıdan düzenin sağlıklı ilerlemesinde etkin rol de oynamaktaydılar. Çünkü kimi gündelik yaşamdaki problemler burada tartışılarak çözüme kavuşturulurdu. Bir anlamda festival din adamları ile halkın bir araya gelmelerinin fırsatı olarak görülmekteydi. Hatta bölge âlimleri arasında bazen fikhî meselelerin Sefine'de halkın içinde tartışıldığı hatıralarda yer almaktadır. Örneğin Sefine'ye yapılan ziyaretin birinde, zamanın âlimleri halk arasında böyle bir ilmî tartışmaya girmişlerdir. Bölgenin önde gelen âlimlerinden biri olan Şeyh Abdurrahman

⁷⁰ K. K. 3, 4.

⁷¹ K. K. 5.

⁷² Ahmet Özdemir, "Hadis Kaynaklarında Cudi Dağı", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 114 (2021), 71.

⁷³ Kasım Ertaş, "Nuh Tufanı'nın Ermeni Kültüründeki İzdüşümleri", *2. Uluslararası Nuh Tufanı ve Cudi Dağı Sempozyumu*, ed. İbrahim Baz vd. (Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2021), 242-243.

eş-Şavırî⁷⁴ ile Şeyh Yahya el-Derşevî⁷⁵ arasında fihri açıdan kirlenmiş (*necis*) olan maddi bir nesnenin kurumadan önce temiz (*tahir*) olup olamayacağı konusunda bir tartışma yaşanmıştır. Tartışmanın halkın arasında gerçekleştiği ve orada bulunan ileri gelenlerin tartışmaya müdahale ettikleri aktarılmaktadır.⁷⁶ Aynı zamanda bölge halkı üzerinde oldukça etkin olan kimi tasavvuf ehli âlimler, festival zamanı geniş kalabalıklarla zaman geçirme olanağı bulduğundan, insanlar bunu bir fırsat bilerek o sohbetlere katılmak için Sefine bölgesini ziyaret etme ihtiyacı hissedelerdi. Böylece festivalde dinî açıdan bir bilgilendirme ve hasbihal imkânı doğduğu gibi halk arasında birlik ve beraberlik içinde olma, sorunların çözümü, bölgeye dair her türlü fikri alış-verişi yapma imkânı da elde edilirdi.

Sefine festivali dinî-kültürel boyutu ön planda tutularak kutlanmaktadır. Çünkü bu konudaki bilgiler temelde dinî inanca dayanmaktadır. Aynı zamanda bu bilgiler sözlü ve daha sonra da yazılı kültürle taşındığı için din-kültür ilişkine dayalı yönüyle dikkat çekmektedir. Bir bölgeye dair kültürel bir mirasın sürdürülmesi çabası aynı zamanda dinî alana ilişkin bir çabanın da görünürlüğüne örnektir. Yani insanlar yüzyıllarca -farklı din ve etnik yapıları olmasına karşın- dinî kültürleri için önemli olan Nuh peygamber ve sonraki toplulukların hatırasına sahip çıkmayı önemli görmüşlerdir. Hatta bunlar aynı zamanda eğitim-öğretim materyallerinde de kullanılmaktadır.⁷⁷ Bugün de festival zamanında bölge halkı ile dinî otoritelerin buluşması, zikir törenlerinin yapılması, yardımlaşma ve farklı etnik unsurların aynı mekânda benzer duygular taşımaları bu duruma işarettir. Yukarıda anlatıldığı gibi, Bell de bu duygularla Sefine’de hac görevini yerine getirdiğini ifade etmiştir.⁷⁸ Nitekim Şırnak genelinde yapılan bir araştırmaya göre, halkın büyük oranda geçmişte yapılan Sefine festivalinden haberdar olduğu, aile büyüklerinden festival hakkında bilgiler edindiği ve genel olarak da

⁷⁴ Şeyh Abdurrahman eş-Şavırî’nin gerçek adı Abdurrahman Gündüz’dür. Aslen Siirt/Eruh doğumlu olup Cizre ve civar yerleşim yerlerinde ilmi faaliyetlerde bulunmuş tanınmış bir âlimdir. Hayatı ve ilmî kişiliği hakkında daha fazla bilgi için bk. Ahmet Erkol, “Abdurrahman Gündüz”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 490.

⁷⁵ Şırnak merkeze bağlı Derşev köyüne mensubiyetiyle bilinen ve tanınmış bir âlim olan Şeyh Yahya el-Derşevî hakkında ayrıntılı bilgi için bk. İbrahim Baz, “Şah Köyü Dergâhı ve Şeyh Yahya Derşevî”, *Uluslararası Hz. Nuh ve Cudi Dağı Sempozyumu*, ed. Hamdi Gündoğar vd. (Şırnak: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2013).

⁷⁶ K. K. 6.

⁷⁷ Muhammed Muhdi Gündüz, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Hz. Nuh Kıssası”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 123 (2021).

⁷⁸ Bell, *Amurath to Amurath*, 289.

bunun tufan ile ilişkili olduğunun bilindiği görülmektedir. Dolayısıyla Şırnak'ta genelde tufan ve özelde Sefine festivali ile ilgili üst düzeyde bir bilincin olduğu anlaşılmaktadır.⁷⁹

Sefine festivali, bölgede meydana gelen güvenlik sorunu nedeni ile yıllarca verilen aranın ardından 2021 yazında yeniden yapılmaya başlanmıştır. Gruplar halinde Cudi Dağı'nın Sefine bölgesine çıkan halk, ilkin Hz. Nuh tarafından temelleri atıldığına inanılan mabette iki rekât şükür namazı kılmaktadır. Ardından okunan dualarla birlikte kurban kesimi gerçekleştirilmektedir. Günümüzde icra edilen festivalin, dinî niteliği yanında özellikle gençlerin katılım sağlamasıyla bir tür eğlence/panayır yönü oluşmaya başlamıştır. Halayların çekilmesi, eğlence ağırlıklı aktivitelerin icra edilmesiyle festival günümüzde daha canlı hale getirilmiştir. Festival boyunca Sefine bölgesine gün boyu ziyaretler devam etmektedir. Gelenler mabette namaz kılabilirdiği gibi dileyenler de açık alanda namaza durarak manevi atmosfer içinde uzun uzun doğayla baş başa kalma imkânı yakalamakta, dua ederek bir nevi arınma sağlamaktadırlar. Festival boyunca geniş bir alanda ve dağınık halde namaz kılan pek çok kişiye rastlamak mümkündür.

Farklı din, dil ve kültürlere ait etnik ve dini grupların bir arada yüzyıllarca yaşadıkları Mezopotamya bölgesinin bir uzantısı olan Cudi ve çevresi, söz konusu dinî nitelikli festival ile ortak yaşam ve kültürel birliktelik açısından oldukça önem kazanmaktadır. Zira ifade edildiği gibi, bölge, tarihsel olarak çok katmanlı sosyolojik bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda Sefine festivalinin bölgenin kadim halkları ve onların inançları üzerine inşa edildiği söylenebilir. Bu bağlamda festival dinî açıdan bir hoşgörü ve anlayışın temsil edildiği, her dönem için ihtiyaç duyulan ortak yaşam ve saygı temeline dayalı bir toplumsal yapı örneği sergilemesi açısından günümüzde daha da önem kazanmaktadır. Dolayısıyla uzun bir zaman diliminden sonra başlayan dinî nitelikli bu festival Müslümanlarca yeniden başlatılmış, sonraki festivallere diğer din mensuplarının da katılması arzulanmaktadır.

Sonuç

Tarih boyunca çeşitli kültürlerde farklı detaylarla bazı tufan mitlerine rastlanmaktadır. Tufan genellikle Tanrı'nın, asli görevlerini unutan ve O'nun çizdiği istikametten sapan insanlara bir ceza vermesi ve aynı zamanda onları önceden, olası felaketten haberdar ederek onlara kurtuluş yolunun da açılması şeklinde tasvir edilmektedir. İnsana hayat veren suyun, öldürücü bir nitelik kazandığı tufan hadiselerinde insanlara verilen bu cezanın da aracı

⁷⁹ Gülizar Artuç, "Şırnak Halkının Nuh Tufanı Ve Cûdî Dağı'na Yönelik Farkındalığı: Bir Anket Çalışması", 2. Uluslararası Nuh Tufanı ve Cudi Dağı Sempozyumu, ed. İbrahim Baz vd. (Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2021).

olmaktadır. Tufan durmayan bir yağmur seli, denizlerin yükselmesi, bütün yeryüzünün suyla kaplanması ve kurtuluşa erenlerin yeryüzünde yeniden hayatın başlangıcını sağlaması şeklinde bir dizi olay örgüsü ile anlatılmaktadır. Nuh tufanı üç ilahi din için ortak dinî niteliği olan bir hadisedir. Kıssa hem Tevrat'ta hem de Kur'an'da detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Tufan tüm anlatıların sonucunda; insanların asli amaçlarından sapması sonucu meydana gelen ve Nuh peygamberin insanlığın kurtuluşu için verdiği mücadele sonucunda yeni bir başlangıç ve hayata ikinci bir şans olarak değerlendirilmektedir.

Tufandan sonra gemi Cudi Dağı'nın Sefine bölgesine inmiştir. Hz. Nuh'un kurtuluşun anısına kıldığı şükür namazı, kestiği kurban, yaptığı aşure inananlarca bir miras olarak kabul edilmiş ve devam ettirilmiştir. Festival Yahudilerden başlanarak Hıristiyanlar ve Müslümanlar arasında da kutlanmaya devam edilmiştir. Nuh'un gemisinin indiği yer tam olarak kanıtlanmış olmasa da Cudi Dağı'na indiğine olan inanç bu bölgede *Sefine festivali* olarak adlandırılan geleneğin günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır. Cudi Dağı'nda kutlanan bu festival her üç dinden üyelerin ziyaret ettiği ortak bir alanı teşkil etmektedir. Çünkü tarihsel kanıtlara göre Yahudilerin Ezra döneminde yapıldığına inandıkları bir mabedin varlığından haberdar oldukları, bu bağlı olarak Yahudilerin Sefine bölgesine ziyaretler gerçekleştirdikleri bilinmektedir. Nesturi ve ardından Müslümanlarca mabet olgusunun devam ettirildiği, bölgenin bir hac kültü niteliği kazandığı görülmektedir.

Sefine festivali kendi içinde belli uygulamaları barındıran ve bölge halkı arasında geçmişle bağ kurulmasını sağlamaktadır. Özellikle dinî açıdan ibadet etme, uzak bölgelere gelenlerin ağırlanması ve misafirperverliğin gösterilmesi ile farklı dini ve etnik gruplar arasındaki hoşgörünün arttırılmasında önemli bir imkân olarak görülmektedir. Aynı zamanda antik dönemlerden günümüze kadar uzanan çok katmanlı bir sosyal yapı içeren Cudi Dağı ve çevresi, bu yapıların anlamlı kılınmasının simgesi olarak bir festivale ev sahipliği yapmaktadır. Dolayısıyla festival, dinlerin, dillerin ve kutsal mekânların ortak zihinsel birlikteliğini somutlaştıran dinî bir uygulamadır.

Kaynak Kişiler

Kaynak Kişi 1: M. A. Şırnak/Silopi, Yaş 51, İmam.

Kaynak Kişi 2: F. B. Şırnak/Silopi, Yaş 73, Okuryazar.

Kaynak Kişi 3: H. E. Şırnak/Silopi, Yaş 67, Okuryazar değil.

Kaynak Kişi 4: A. O. Şırnak/Merkez, Yaş 75, Okuryazar.

Kaynak Kişi 5: A. Ö. Şırnak/Silopi, Yaş 46, Akademisyen.

Kaynak Kişi 6: M. M. G. Siirt/Merkez, Yaş 67, İmam.

Kaynakça

- Arslantaş, Nuh. "İki Yahudi Seyyahın Gözünden [Beth Hilleli Rabbi David (1824- 832) II. Benjamin (1846-1851)] Şırnak Çevresinde Yahudiler". *Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu*. ed. M. Nesim Doru. 905-914. Şırnak: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2010.
- Artuç, Gülizar. "Şırnak Halkının Nuh Tufanı ve Cûdî Dağı'na Yönelik Farkındalığı: Bir Anket Çalışması". *2. Uluslararası Nuh Tufanı ve Cudi Dağı Sempozyumu*. ed. İbrahim Baz vd. 319-361. Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2021.
- Baz, İbrahim. "Cudi Dağı Eteğinden Bir Bakış: Şırnak ve Çevresinin Tarihi Coğrafyası ve Nuh Tufanına Dair". *Üç Ülkenin Kavşağında Silopi (Uluslararası Sempozyum Bildirileri)*. ed. İbrahim Baz vd. 29-43. Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2018.
- Baz, İbrahim. "Şah Köyü Dergâhı ve Şeyh Yahya Derşevî". *Uluslararası Hz Nuh ve Cudi Dağı Sempozyumu*. ed. Hamdi Gündoğar vd. 551-560. Şırnak: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Bell, Gertrude Lowthian. *Amurath to Amurath*. London: by William Heinemann, 1911.
- Benjamin (of Tudela). *The Itinerary of Rabbi Benjamin of Tudela*. trans. & ed. A. Asher. London & Berlin: A. Asher & Company, 1840.
- Bilge, Mahmut. *Nuh (A.S.) ve Tûfan*. Ankara: Şark Matbaası, 1965.
- Bottéro, Jean-Kramer, Samuel Noah. *Mezopotamya Mitolojisi*. çev. Alp Tümertekin. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.
- Cuisenier, Jean. "Cérémonial ou Rituel?". *Ethnologie Française* 28/1 (1998), 10-19.
- Çağatay, Neş'et. *İsâm Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*. Ankara: AÜİFY, 1957.
- Dartma, Bahattin. "Cudi'nin Coğrafi Konumuna Dair". *Uluslararası Hz. Nuh ve Cudi Dağı Sempozyumu*. ed. Hamdi Gündoğar vd. 477-487. İstanbul: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Eliade, Mircea. *Kutsal ve Kutsal-Dışı*. çev. Ali Berktaş. İstanbul: Alfa, 2. Basım, 2019.
- Eliade, Mircea. *İmgeler Simgeler*. çev. Mehmet Ali Kılıçbay. Ankara: Gece Yayınevi, 1992.
- el-İsfahanî, Rağıb. *Müfredat: Kur'an Kavramları Sözlüğü*. çev. Abdülbaki Güneş - Mehmet Yolcu. İstanbul: Çıra Yayınları, 2010.
- Erkol, Ahmet. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Ek-1 Cilt. Ankara: TDV Yayınları, 2. Basım, 2020.
- Ertaş, Kasım. "Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Şırnak Bölgesindeki Keldaniler ve Müslümanlarla Münasebetleri". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 89 (2019), 150-189.
- Ertaş, Kasım. "Osmanlı'nın Son Döneminden Günümüze Şırnak'ın Etnik ve Dini Yapısı", *Ekonomik, Siyasal ve Sosyal Boyutlarıyla Şırnak*. ed. İbrahim Hüseyini vd. 317-330. Çanakkale: Paradigma Akademi, 2021.

- Ertaş, Kasım. "Nuh Tufanı'nın Ermeni Kültüründeki İzdüşümleri", 2. *Uluslararası Nuh Tufanı ve Cudi Dağı Sempozyumu*, ed. İbrahim Baz vd. 239-247. Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2021.
- Frazer, James George. *Büyük Tufan*. çev. Sayat Müller. İstanbul: Kanon Kitap, 3. Basım, 2021.
- Günay, Ünver. "Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/15 (2003), 5-36
- Gündüz, Muhammed Muhdi. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Hz. Nuh Kıssası". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 123 (2021), 225-239.
- Güneş, Hüseyin. *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nuh Tufanı ve Cudi Dağı*. Mardin: Şırnak Belediyesi Yayınları, 3. Basım, 2020.
- Harman, Ömer Faruk. "Tufan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Erişim: 12 Mayıs 2022). <https://islamansiklopedisi.org.tr/tufan#1>
- Jensen, Hans J. L. "Ritual", *Encyclopedia of Science and Religion*, editor in chief J. Wentzel Vrede van Huyssteen. 738-739. USA: Macmillan, 2003.
- Keskin, Yusuf Ziya. "Sefîne". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Erişim: 10 Mart 2022). <https://islamansiklopedisi.org.tr/sefine>
- Kutsal Kitap*. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 2016.
- Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. (Erişim: 5 Nisan 2022). <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/M%C3%BC'min%C3%BBn-suresi/2699/26-29-ayet-tefsiri>
- Mazumdar, Shampa - Mazumdar, Sanjoy. "Religion and Place Attachment: A Study of Sacred Places". *Journal of Environmental Psychology*, 24/3 (2004), 385-397.
- Meral, Yasin. "Yahudi Kaynaklarında Ararat Dağları (Tekvin, 8:4)". *Milel ve Nihal* 11/2 (2014), 83-101.
- Mevdûdî. *Kur'an'da Firavun*. tr. Ömer Turan. İstanbul: Çizgi Yayınları, 1993.
- Ortaçağ'da İki Yahudi Seyyahın İslam Dünyası Gözlemleri*. çev. Nuh Arslantaş. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fak. Vakfı Yay., 2. Baskı, 2009.
- Rassam, Hormuzd. *Assur and the Land of Nimrod*. New York: Eaton & Mins 1897.
- Sağlam, Bahaeddin. *Tevrat'ta ve Kur'an'da Nuh ve Tufan Kıssası, Gilgamiş Destanı ve Açılımı, Tevrat Metinlerinin Günümüze Gelişleri*. İstanbul: KLMN yayınları, 2015.
- Schimell, Annemarie. *Tanrı'nın Yeryüzündeki İşaretleri: İslama Görüngübilimsel Yaklaşım*. çev. Ekrem Demirli. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1. Basım, 2004.
- Soydan, Ersoy – Şarman, Nurdan. "Mardin ve Şırnak İllerindeki Süryanilere Ait Dini Yapıların Kültür (ve İnanç) Turizmi Potansiyeli". *The Journal of Academic Social Science Studies* 6/8 (2013), 689-607.

- Olgun, Hakan. "İbadet, Ritüel ve Kurban". *Milel ve Nihal* 13/2 (2016), 82-99.
- Özbudun, Sibel. "Rit", *Antropoloji Sözlüğü*. ed. Kudret Emiroğlu - Suavi Aydın. 716. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003.
- Özdemir, Ahmet. "Hadis Kaynaklarında Cudi Dağı". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 114 (2021), 66-77.
- Özdemir, Ahmet. "Silopi ile Zaho Arasında İlim Elçisi Olan Âlimler". *Üç Ülkenin Kavşağında Uluslararası Silopi Sempozyumu*, ed. İbrahim Baz vd. 241-254. Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2018.
- Öktü, Erkanal. Armağan - Erkanal, Hayat. *Assur Döneminde Cudi Dağı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 2020.
- Tanyu, Hikmet. *Nuh'un Gemisi ve Ermeniler*. İstanbul: Burak Yayınevi, 1989.
- Tanyu, Hikmet. "Cudi Dağı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 10 Mart 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/cudi-dagi>.
- Tatar, Burhanettin. "Kutsal Mekân': Fenomenolojik Bir Analiz". *Milel ve Nihal* 14/2 (2017), 8-22.
- Taylor, Edward Burnett. *Primitive Culture: Researches Into The Development Of Mythology, Philosophy, Religion, Art, And Custom*. 1. London: Murray, 1871.
- Temir, Hakan. "Kutsalın Tezahürü ve Mekânın Etkisi Bakımından İslâm Öncesi Arap Yarımadası'ndaki Kâbe/Beytler". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26 (June 2021), 120-149.
- Tomakin, Ahmet Yasin. "Süryani Kaynaklarında Kardü Bölgesi ve Kardü Dağları". *2. Uluslararası Nuh Tufanı ve Cudi Dağı Sempozyumu*. ed. İbrahim Baz vd. 41-53. Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, (2021).
- Top, Mehmet (ed.). *Şırnak Kültür Envanteri*. Ankara: Anıt Matbaa, 2010.
- Tunç, İsmet. "Kutsal ve Mekân İlişkisi Bağlamında Cudi ve Çevresi". *Ekonomik, Siyasal ve Sosyal Boyutlarıyla Şırnak*. ed. İbrahim Hüseyini vd. 301-315. Çanakkale: Paradigma Akademi, 2021.
- Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. Basım, 2005.
- Tüzün, Mesut. *Cizre Tarihi*. İstanbul: Enes Basın Yayın, 2019.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'ân Dili*, X/IV. İstanbul: Azim Yayınları, ts.
- Yıldız, Mustafa. *Tefsirde İsrâiliyat ve Kitab-ı Mukaddes'e Yaklaşımlar -Tâhir b. Âşûr Örneği*. Ankara: Fecr Yayınları, 2022.
- Zebîdî, Murtazâ. *Tâcü'l-arûs*. thk. Heyet. 40 Cilt. y.y.: Dâru'l-Hidâye, ts. http://gertrudebell.ncl.ac.uk/photo_details.php?photo_id=3382. (E. T. 25.12.2021).

Ekler

Görsel 1. İngiliz arkeolog Gertrude Bell tarafından 1909 yılında çekilen fotoğraf. Geminin indiği yer ve üstü açık Nesturi manastırı olarak tarif edilen alan Sefine bölgesi. Kaynak: Erişim 1 Nisan 2022. http://gertrudebell.ncl.ac.uk/photo_details.php?photo_id=3382

Görsel 2. Temmuz 2021'de yapılan Sefine festivali. Hz. Nuh tarafından temelleri atıldığına inanılan mabet. Kaynak: Ş.Ü. Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü.

Görsel 3. Sefine bölgesinde mabette kılınan 2 rekat şükür namazından sonra festival alanına gidiş. Kaynak: Ş.Ü. Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Temmuz 2021.

Safina Carnival as The Common Heritage of Abrahimist Religions on Cudi Mountain

Asst. Prof., İsmet Tunç

Extended Summary

Religion, which is the unifying people to become a community, has preserved its existence in every moment of human history. The blending of religion with culture has reflected itself in different manifestations. Thanks to their geography, opportunities and perspectives, people have reflected their religious knowledge to life in various ways. These practices in the form of religious manifestations have often come out of religious stories and historical transmissions. These manifestations that unite people have created a common memory among people in the historical process. In the Mesopotamian region, with intertwined many religious and cultural areas have formed a common memory. In this respect, religious and cultural texture of the region is still visible today. One of these examples is Noah's flood. The Flood adventure is quite evident in the tablets of ancient Mesopotamian civilizations and in the sacred texts of divine origin religions. Since the subject of this study is Noah's Flood and the rituals that emerged after it, it is limited in this aspect. With Noah's flood, it has been in the second life situation for humanity. On account of that, Noah is the second Adam. Because it is believed that it ended with the flood and began with Noah a new agenda. In memory of this event, the Sefine festival is held every year on Mount Cudi, located in the south of Şırnak Province. According to legend, the Sefine festival is a religious ceremony that has been celebrated for thousands of years to commemorate the salvation of Noah and his eight or eighty people at the place where the ship ran aground after the Flood. This region is also known as "Nuh Visit Hill" among the people. Sefine Hill is one of the four highest points on Mount Cudi. There are the remains of a mosque, which is actively used today. It is believed that the first stones of this temple was placed by Noah. As a continuation of this, Jews also have believed that a synagogue was built by the prophet Ezra during the Babylonian exile. Again, Christians living in the region regularly have visited the Sefine region and performed pilgrimages there. Muslims in the region have continued this tradition and they regularly visit to Sefine. In this context, the Sefine region has been used by Jews, Christians and finally Muslims, and has preserved its characteristic of being a holy place since ancient times. In this way, a regular and continuous cultural transfer has ensured. According to the belief, after Noah and his companions got off the ship, they sacrificed in the Sefine region, known as the place where the ship was sitting, and performed the prayer of gratitude. Noah made a meal called Ashura from the food left on the ship. Today, those who go to the Chief continue these worships in the same way. In the festival area, which is visited collectively or individually, a sacrifice is made after the prayer is performed in the temple. The people of the region believe that in this way, they took care of Noah's legacy. The people of the region, who continue this culture, are commemorated with the participation of different belief groups, with the festivities that start on the first Friday of July every year and end approximately three weeks later. Visitors from nearby settlements and even neighboring countries are accepted as guests during the festival. In this direction, preparations have been carried out by a certain family since ancient times. These preparations include the provision of food, the cleaning and maintenance of the temple, and the performance of the ceremony. During the festival, the people of the region and religious leaders come together and have conversations. In the past, this festival played an important role in discussing the problems between communities and providing an environment of peace. Lastly, the festival celebrated forty years ago due to security problems in the region. As of July 2021, the festival has started to be celebrated again. This study focuses on the Sefine festival, its history and the way it is celebrated, considering the narratives of the past and some historical records. In this way, it is tried to

understand the cultural transfer that occurs between the past and the present. Meanwhile, the social texture created by the multi-ethnic and multicultural societies in and around Cudi will be tried to be understood. It is a qualitative research and interview and observation techniques were used. The data of the study is supported by photographs. Coding was done by considering the protection of the personal data of the persons cited as the source.

Keywords: History of Religions, Safina Carnival, Mount Cudi, Noah, Flood.

